

Промовирање одржливи промени за секое дете во Северна Македонија

Северна Македонија е дом на повеќе од 372.000 деца. Се проценува дека околу 120.000 од нив се изложени на ризик да бидат изоставени поради сиромаштија или исклученост. Сега е клучен момент да се унапредат правата на децата и да се поттикнат нивните можности, носејќи надеж и надминување на нееднаквоста.

Кое е решението? Холистички пристап кој истовремено ги офаќа правата на децата на здравје, образование, заштита и учество. Кога ќе се зајакне системот, а мерките и буџетот ќе се насочат кон најранливите деца, промената не е само можна, туку и одржлива.

Веќе речиси 80 години, УНИЦЕФ е влијателен партнер и глас на децата. Преку стратешки партнерства со Владата, граѓанското општество, академската заедница, приватниот сектор и развојните партнери, имаме докажано искуство во создавање интегрирани, системски решенија.

Нашата стратегија за периодот 2026-2030 е амбициозна. Целта е секое дете и адолесцент, особено најранливите, да има корист од квалитетни, инклузивни социјални услуги и да може да се развива и да го реализира својот целосен потенцијал. Со вистинските партнери, заедно можеме да постигнеме ниту едно дете да не биде изоставено.

**Веќе речиси 80 години,
УНИЦЕФ е влијателен
партнер и глас на децата**

Одржливата сеопфатна промена е во центарот на работата на УНИЦЕФ. Во Северна Македонија УНИЦЕФ создава позитивен ефект кој се одразува врз цели генерации – денес и во иднина.

- 1** Добросостојбата, заштитата и учењето на децата зависат од системот. Со зајакнување на системот во земјата, создаваме долготрајни и значајни промени за секое дете, особено за најранливите, поставувајќи основа за долгорочна стабилност, економски раст и социјална правда.
- 2** Помагаме никој да не биде изоставен, со тоа што ги правиме видливи нееднаквостите и вградуваме наменски решенија во системот, правејќи го правичен и прилагоден за да допре до најранливите деца.
- 3** Од нашата глобална мрежа обезбедуваме докази, проверени решенија и експертски совети, а воедно користиме локална координација за да изградиме силни партнерства и да предизвикаме промени однатре во националните системи.

ЗОШТО Е ВАЖНО ДА СЕ ИНВЕСТИРА ВО ДЕЦАТА

Децениите посветени на работа за децата во Северна Македонија ни овозможија да стекнеме увиди во клучните предизвици. Тие увиди ги насочуваат потребните промени за децата.

Државата направи значајни чекори во унапредувањето на правата на децата. УНИЦЕФ имаше чест да придонесе кон значајни достигнувања, како што е извонредното намалување на смртноста на децата, напредокот кон социјална инклузија на децата со попреченост и ставањето крај на институционализација на деца. Сепак, и понатаму постојат предизвици кои ја нагласуваат итната потреба од поголеми и поефикасни инвестиции во системи што одговараат на потребите на децата.

Социјална заштита со фокус на децата

29.5 отсто од децата живеат под националниот праг на сиромаштија. Сиромаштијата кај децата Роми е уште повисока, 47 отсто. 38 отсто од децата се соочуваат со мултидимензионална сиромаштија, и доживуваат долготрајни лишувања во повеќе од една област. Само 23 отсто од домаќинствата со деца примаат **детски додатоци**, во споредба со 88 отсто во Европската Унија.

Детска заштита

77 отсто од машките и 70 отсто од женските деца од 1 до 14 години доживуваат **физичко казнување** или **психолошка агресија** од страна на старателите. 8 отсто од младите жени се омажиле пред да наполни 18 години. **Детските бракови** кај Ромките е значително поголем, 45 отсто.

Грижлива нега

11,000 деца од 0 до 6 години се изложени на **ризик од развојни задоцнувања** кои бараат рана интервенција. Само 28 отсто од доенчињата се исклучиво доени во првите шест месеци. Околу 10.000 деца не се покриени со националното здравствено осигурување.

Социјалниот систем не им обезбедува доволна поддршка на децата, што создава долгорочни ризици за човечкиот капитал и одржливиот економски развој. Јавните инвестиции во социјална заштита, образование и здравство се под стандардите на ЕУ. Ефикасноста на јавните расходи е голем предизвик што ги ограничува квалитетот и достапноста на услугите. Демографските промени не се следат со адаптација на услугите. Фрагментираната легислатива, слабата меѓусекторска координација и оптеретениот работен кадар ја отежнуваат успешната реализација. **Без таргетиран и правични инвестиции, овие системски пропусти и понатаму ќе ги изневеруваат децата и нивната иднина, како и растот и конкурентноста на земјата.**

Образование

Помалку од половина од децата од 3 до 5 години се запишани во **предучилишно образование**, а кај децата Роми е под 10 отсто. Над две третини од учениците на 15 години не постигнуваат основни компетенции по читање, математика и наука. Се проценува дека околу 36.000 деца се **исклучени од основното и средното образование**, а 46 отсто од децата Роми не го завршуваат основното образование. 18 отсто од девојките од 15 до 29 години и 21 отсто од момчињата не се вклучени во вработување, образование или обука.

Клима, отпорност на животната средина

Нивото на ПМ_{2,5} е пет пати поголемо од препораките на СЗО, највисоко во Западен Балкан и претставува критичен ризик за здравјето на децата. Околу **40 отсто** од смртноста кај децата е предизвикана од респираторни заболувања.

Извор: Ситуациона анализа на децата и адолесцентите 2024 и Податоци за децата: Секое дете е важно (Ажурирано во септември 2026 година)

ПРОГРАМАТА НА УНИЦЕФ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Програмата на УНИЦЕФ за Северна Македонија за периодот 2026–2030 беше изработена во тесна соработка со широк спектар засегнати страни, вклучувајќи ја Владата, граѓанското општество, академската заедница, развојните партнери и младите луѓе. Основата на програмата е Анализата на состојбата на децата и адолесцентите и таа дефинира резултати насочени кон децата кои придонесуваат кон Рамката за соработка за одржлив развој на ОН и Националната стратегија за развој.

Организирана околу два клучни столба, програмата поставува смела визија: секое дете и адолесцент да го достигне својот целосен потенцијал и да ги оствари своите права. Ова се постигнува преку поттик на системски промени за сите политики, буџети, услуги и мерки да ги унапредуваат правата на децата и да ги поддржуваат најранливите – особено децата кои живеат во сиромаштија, децата Роми и децата со попреченост.

Со користење на нашето глобално искуство и силни локални партнерства, УНИЦЕФ обезбедува мултисекторски ефект, овозможувајќи Владата да создаде трансформативни промени за децата – денес и за идните генерации. Преку поддршка на Владата со политики базирани на докази, застапување, техничка поддршка, како и користење на партнерства и ресурси, поддршката на УНИЦЕФ ќе се фокусира на:

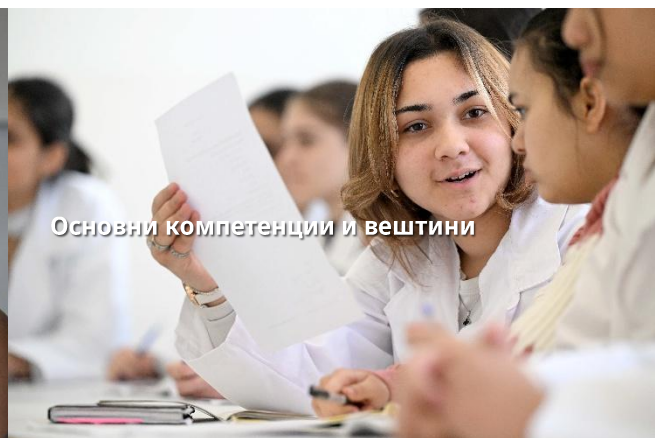

Заштита и грижлива нега

Социјална заштита и инклузија: родово-сензитивни социјални услуги; реформи во политиките и мултисекторски стратегии кои ја намалуваат детската сиромаштија и исклученост, пакети наменски услуги усогласени со Европската гаранција за деца.

Систем за заштита на децата: зајакнување на управувањето со случаи и на кадарот на социјалните служби за подобра заштита на децата од насилство, детски бракови и други ризици; подобрување на пристапот до правда со осврт на родова ранливост.

Поддршка на раното детство: зајакнување на патронажната служба за ранливите новороденчиња, проширување на нивната поддршка во области како ментално здравје, исхрана, загадување и родителство; воспоставување универзално следење на развојот на децата на возраст од 0 до 6 години.

Основни компетенции и вештини

Реформа на образованието и инклузија: подобрување на резултатите во учењето преку оптимизација на мрежата на училишта, управување со финансии и човечки ресурси, инклузивни, климатски отпорни инвестиции и проширување на предучилишното образование; надградба на наставните програми и обука на наставниците; и зајакнување на системот за поддршка на инклузија на децата со попреченост и децата Роми.

Зелени вештини и ангажирање на младите: можности повеќе адолесцентите – особено во ранливите заедници – да се здобијат со зелени вештини; промовирање на иновации со осврт на климатските промени, зајакнување на девојчињата во STEM области и учество на младите во активности за заштита на животната средина.

Родова еднаквост е меѓусекторски принцип, а зајакнувањето на жените и девојчињата е приоритет во одредени делови на програмата преку поддршка на прилагодена социјална заштита за домаќинства водени од жени и за ромски девојчиња, родово-сензитивно родителство и наставни практики, побезбедни училишта и климатски акции водени од младите. Тука сме за децата низ целиот животен циклус, од **раното детство** преку зајакнување на интегрираната здравствена и родителска поддршка и поголем опфат со предучилишното образование и грижа, со фокус на најранливите. Ги следиме и **адолесцентите**, преку инклузивно, подготвено за иднината образование и безбедни училишни средини, со осврт на зелени вештини и климатска акција. Со акцент на иновации, правичност и резултати, овие приоритети нудат можност јавниот и приватниот сектор да инвестираат во решенија за напредок на децата и адолесцентите.

КАКО РАБОТИ УНИЦЕФ

Пристапот на УНИЦЕФ кон системските промени се темели на докази, правичен пристап и соработка. Во Северна Македонија се фокусираме на четири стратегии за подобрување на резултатите за децата – секоја нуди можности за партнерство и влијание.

1. **Креирање политики и јавни финансии:** УНИЦЕФ обезбедува техничка експертиза и насоки за да ја поддржи владата во носење промислени, правични и ефикасни инвестиции за унапредување на детските права и за добробит на најранливите. Со влијание врз политиките и буџетските распределби во општествените сектори помагаме јавните ресурси да се користат ефективно за градење човечки капитал и социјална кохезија.
2. **Генерирање и користење податоци:** За следење на напредокот и креирање наменски интервенции, клучен е силен систем за податоци. УНИЦЕФ генерира и користи податоци за следење на детските права и донесување стратешки одлуки. Евалуацијата на програмите и интервенциите им овозможува на носителите на одлуки да ги прилагодат најдобрите практики за децата.
3. **Стратешки партнерства за зголемување на досегот:** УНИЦЕФ работи со клучни јавни и приватни чинители за засилување на пораките, мобилизирање поддршка и ресурси за унапредување на детските права. Настојваме да ги искористиме јавните и приватните инвестиции со приоритет на ефективни и одржливи решенија за децата во поширок обем.
4. **Социјална и бихејвиорална промена:** Заеднички креираме кампањи со младите и заедниците за надминување на штетните норми и промоција на позитивно однесување во климатските промени, инклузијата и заштитата на децата.

КАКО ДА ПОМОГНЕТЕ

За партнерите кои ја делат нашата страст за трансформација на животот на децата во земјата, програмата на УНИЦЕФ претставува привлечна можност. Можете да помогнете во справување со најтешките предизвици, да ја видите целата слика и да го споделите ефектот од заедничките напори што се постигнува на широко ниво.

За Програмата на земјата за периодот 2026–2030 потребни се 12,35 милиони американски долари, од кои 7,95 милиони долари се обезбедени преку основните ресурси на УНИЦЕФ и донатори од јавниот и приватниот сектор. Дополнителните ресурси што ќе го покријат кусокот, ќе овозможат УНИЦЕФ да го прошири досегот и одржливоста на резултатите за секое дете.

\$1,9 милиони за 120,000 деца што живеат во сиромаштија, деца Роми и деца со попреченост да имаат придобивки од наменски мерки интегрирани во националниот систем.

\$2,5 милиони за 300,000 деца да имаат придобивки од поинклузивни, правични и ефикасни училишта од градинка до средно образование и од образование што гради зелени вештини и климатска акција.

УНИЦЕФ постои за секое дете. Без оглед кое е и од каде е тоа дете. Во повеќе од 190 земји и територии, правиме сè што е потребно за да им помогнеме на децата да останат, да се развиваат и да го остварат својот потенцијал. Придружете ни се.

Успешна приказна

Семејство за секое дете

По долгогодишното застапување на УНИЦЕФ, техничката поддршка, развојот на капацитети и социјалната мобилизација, во 2019 година државата стави крај на сместувањето на деца во големи институции. Ова беше историско достигнување. Но не и крај на патот.

Многу деца сè уште растат во мали групни домови. Иако тоа е подобро од големите институции, не претставува замена за грижлива семејна средина. Нашата работа продолжува за да обезбедиме алтернативната грижа да даде приоритет на семејно-базирани решенија (згрижување или роднинска грижа), кои се краткорочни, квалитетни и насочени кон повторно обединување со семејството.

Подеднакво важно е да се преземат мерки децата да останат онаму каде што припаѓаат – дома – секогаш кога тоа е можно. Поддршката за семејствата преку социјална помош, таргетирани услуги и семејно советување, заедно со силен систем за контрола и насочување, се клучни за спречување на непотребно раздвојување.

УНИЦЕФ верува дека воведувањето Европска гаранција за децата во Северна Македонија ќе биде суштинска платформа за зајакнување на семејствата и помош тие да останат заедно.

Бидејќи на секое дете му се потребни љубов и семејна поврзаност – а не само место за престој.